

V textoch administratívno-právneho štýlu deponovaných v Štátnom okresnom archíve v Trnave sa české slová (podoby slov a tvary) vyskytujú často v tom istom kontexte popri slovenských slovách (podobách slov a tvaroch), a to aj v pozícii vedľa seba, napr.: ...o nyich lydge iolko mluwa a gich ohowaragu; do teskosti a kriza; zemriti a s teho sweta ziti; spomina a zminku cziny. Z príkladov môžeme vidieť, že tu ide o opakovanie, pri ktorom ďalší člen v dvojici nerozširuje obsahovú stránku – ide len o štylistický prostriedok, ktorým sa dosahuje ozdobnosť prejavu.

České a slovenské slová (tvary slov) sa používajú aj v rámci jedného širšieho kontextu; možno uviesť napr. používanie českej a slovenskej častice *pak* – *potom*, väčšinu prívlastňovacích zámen, kde sa striedajú kontrahované (české) a nektrahované (slovenské) podoby, tvary prézenta pomocného slovesa *byť* – *som*, *sem*, spojku *keď* – *kdiz*, *kdiz* a podobu zvrätneho zámena *sa* ako *sa* aj *se*.

O češtine používanej v predspisovnom období môžeme povedať, že ju Slováci používali a prispôbovali preto, že v danej situácii plnila funkciu zrozumiteľného dorozumievacieho prostriedku (čeština bola pre Slovákov nielen zrozumiteľná, ale v tom období bola i hotovým vypracovaným spisovným jazykom). Postupne sa však do opozície voči češtine stále silnejšie stavia nadnárečový jazykový útvar – kultúrna západoslovenčina (vzhľadom na oblasť juhozápadného Slovenska) (Doruľa, 1967, 1977).

3. Napriek tomu, že v predspisovnom období bola čeština rozšíreným jazykom, nemohla vytlačiť taký silný jazyk, akým bola latinčina. Podľa doložených písomných pamiatok môžeme povedať, že okrem funkcie bohoslužobného jazyka, či jazyka náboženskej a náučnej spisby, našla si latinčina svoje miesto aj ako ústny rokovací jazyk používaný v uhorskej administratíve a v súdnictve. Uplatnila sa i v korešpondencii v šľachtickom a meštianskom prostredí. Latinčina je v tomto období nielen významným úradným jazykom, ale aj výrazným atribútom vzdelanosti.

Priek latinizmov do kultivovaného jazyka slovensky hovoriaceho zemianstva a meštianstva sa zdá byť iba prirodzeným dôsledkom rozšírenosti latinčiny (Doruľa, 1977). V písaných prejavoch nachádzame latinizmy nielen v pravopise, vetnej skladbe, štýle, slohu, ale najmä v slovníku. Latinské termíny sa nielenže do tohto kultivovaného jazyka preberajú, ale často slúžia ako model pri tvorení slovenských slov a termínov. Oblasťou s veľkým výskytom latinských výrazov sa stáva oblasť administratívno-právneho štýlu. V nelatinsky písaných textoch administratívno-právneho charakteru sa často vyskytujú celé latinské pasáže, vložky a výrazy.

V našom archívnom materiáli sa latinské citáty vyskytujú najmä v útvaroch súdnej agendy – v zápisoch z vypočúvania svedkov, obžalovaných, ale aj v právnej korešpondencii a v právnej formulácii. Vzdelaní pisári zapisovali v latinčine celé úvodné formuly. Sú to po latinsky písané kratšie či dlhšie

úvodné časti, ktoré obsahovali dátum, miesto konania súdu, zloženie súdu a údaje o tom, na či príkaz/žalobu sa súd uskutočnil. V niektorých úvodných formulách sa uvádza i predmet sporu alebo súdneho konania. Podobne aj záverečné a datovacie formuly (alebo odkazy na datovacie formuly v úvode) sa vyskytujú v latinskom jazyku. Po latinsky sa píše i niektoré úvodné vety pred jednotlivými výpoveďami svedkov a obžalovaných.

Keďže sa slovenská právna terminológia svojím bohatstvom nemohla vyrovnáť latinskej, t. j. neexistovali slovenské ekvivalenty za niektoré právne termíny, prevzali sa – a prípadne formálne jazykovo prispôbili – príslušné latinské výrazy právnej terminológie. Ide napr. o latinské slovo *fatens*, ktorým sa označoval bezprostredne vypovedajúci svedok (na rozdiel od termínu *testis*, ktorý označoval svedka vôbec) (Doruľa, 1977). V našom materiáli sa tento prevzatý právny termín nachádza v právnej agende, resp. v zápise z vypočúvania svedka z roku 1736. V spomínanom zápise sa podoba citátového slova *fatens* používa na označenie ženskej osoby – *fatenska*. V ďalšom vývine slovenskej právnej terminológie nevznikol slovenský ekvivalent k danému výrazu (*fatens*), ponechal sa mu význam existujúceho termínu svedok.

V archívnych textoch sa nachádzajú latinské citátové slová (slová v nezmenenej podobe) aj slová prispôbené – adaptované. Najčastejšie sa vyskytujú slová označujúce názvy mesiacov v roku, niektoré finančné údaje, právne úkony, osoby a inštitúcie vykonávajúce právne úkony, názvy vecí súvisiace s vykonávaním administratívnych a právnych úkonov a nariadení, napr.: *septembris*, *martii*, *ianuary*, *augusti*, *grossy*, *florenos* (*flnos*), *mag(i)strat*, *ordynacygu*, *conversatyje*, *fatenska*, *aresst*, *executyu*, *contentuwana*, *procurator*, *pleni potentiarius*, *bil alleguval*, *content*, *resolvovala*, *magistri*, *commissar*, *comissiu*, *absolutiu*, *interes* atď.

Pri adaptovaných slovách je zrejme, že pisári sa snažili latinským termínom dať náležitú slovenskú ohýbaciú koncovku, napr.: *ordynacygu*, *conversatyje*, *executyu*, *doctorowy*, *alleguval*, *comisiu*, *resolvovala*, *absolutiu* atď.

Už sme povedali, že latinčina bola atribútom vzdelanosti. K tomu ešte dodávame, že vzdelaní pisári ovládali nielen latinčinu, ale viacero jazykov a aj viacero pravopisov (Doruľa, 1977; Habovštiaková, 1968). Rozdiel medzi jednotlivými pravopismi si pisári uvedomovali, o čom svedčí fakt, že aj v jednom tvare býva rozdielny pravopis: v latinskej časti (koreni, kmene) latinský a v slovenskej časti (koncovke) slovenský, napr.: *content-uwana*, *doctor-owy*, *resolv-ovala* atď. V pravopise sa teda odzrkadľuje postoj pisára k jazyku (jazykom). Nie vždy je však toto stanovisko jednoznačné. Občas sa v latinskom výraze vyskytne nelatinský pravopisný prvok. Niekedy pisár použije v tom istom texte a v tom istom latinskom výraze so slovenskou koncovkou raz latinský a inokedy slovenský pravopis, napr.: *doctorowy* a *doktorowi*. Inokedy celý latinský výraz so slovenskou koncovkou pisár zapísal takým pravopisom, akým je napísaný okolitý text, napr.: *ordynacygu*, *insstrukcyje*.